ST 9-10/1977

NATURA SINODICITĂŢII

Pr. Prof. D. Stăniloae

Nu se poate vorbi de natura sinodicităţii Bisericii fără a se vorbi de bazele acestei sinodicităţi.

1. Una dintre aceste baze este umanitatea ca întreg identic după fiinţă, dar divers în persoanele care îl constituie. Noi, oamenii, sîntem una după fiinţa noastră umană, dar deosebiţi ca persoane. Comunicăm în chip firesc şi necesar, dar ne alegem partenerii de comunicare şi obiectul ei nu se confundă. Fiecare din noi reprezentăm fiinţa umană întreagă şi totuşi nici unul nu putem trăi singur, în afară de orice comunicare.

Dumnezeu însuşi a spus la creaţie : «Nu este bine să fie omul singur. Să-i facem ajutor asemenea lui » (Fac. II, 18). Aceasta e egal cu : «Nu se poate să fie omul singur». O singurătate temporală echivalează cu pieirea în scurtă vreme a speciei umane. O singurătate eternă este o enormă şi insuportabilă plictiseală şi sărăcie spirituală. Nu-l poate scoate pe om din singurătatea lui lumea animală, cu atît mai puţin cea minerală. El are nevoie de persoane asemenea lui, de aceeaşi fiinţă cu el, capabile de cuvînt. Are nevoie de astfel de persoane atît de mult, încît — teologic vorbind — după ce a făcut Dumnezeu femeia, vorbeşte de om alternativ la plural şi la singular, ceea ce înseamnă că numai împreună cu alţii omul este om întreg sau poate dezvolta posibilităţile sale de om : «Şi a făcut Dumnezeu pe om ; după chipul lui Dumnezeu i-a făcut pe ei» (Fac. I, 27), binecuvîntîndu-i să se înmulţească, pentru ca nici prima pereche să nu rămînă singură (Fac. I, 28).

Omul este fiinţă dialogică. Aceasta înseamnă că trebuie să comunice altora gîndurile sale, simţirile sale, să apeleze la ajutorul lor şi să primească de la ceilalţi gîndurile, simţirile şi ajutorul lor. Iar aceasta înseamnă că sînt capabili să se înţeleagă, că gîndirea şi simţirea lor sînt umane. Dar gîndirea şi-o îmbogăţesc şi simţirea şi-o realizează întreagă numai împreună ; că îşi produc simţirile şi relaţia între ei. Nu mai vorbim de trebuinţa colaborării pentru a descoperi împreună legile naturii şi a prelucra disponibilităţile ei spre folosul comun. Dacă animalele nu sînt fiinţe dialogice şi de aceea nici cuvîntătoare, deci nu ies din singurătatea lor decît pentru a se înmulţi spre folosul omului, omul este în însăşi esenţa lui o fiinţă dialogică, nescufundată în singurătate, imprimată de caracterul comuniunii.

Prin dialog oamenii sînt legaţi şi totuşi liberi. Nici unul nu poate dispune de celălalt în această legătură, decît prin abuz, care e refuzat

de celălalt lăuntric şi pînă la urmă şi exterior. Dar ei dispun împreună de modul folosirii legăturii lor. Şi faptul acesta îl fereşte pe fiecare de a se depărta prea tare de ceea ce e potrivit firii umane.

E o temă de adîncit faptul paradoxal că omul individual este umanul întreg şi în acelaşi timp că luat singur de sine este profund singur şi că nu poate suporta singurătatea, că singurătatea este nefirească, contrară firii lui. Fiecare om reprezintă umanul întreg, dar în acelaşi timp numai în comunicare mai mult decît voluntară cu ceilalţi. Teologii ruşi, începînd cu V. Lossky, au văzut în necesitatea şi în satisfacerea cît mai deplină a comunicării cu ceilalţi caracterul de persoană al omului. Cînd omul slăbeşte comunicarea cu ceilalţi cade la starea de individ, spune el. Dar e de observat că omul nu poate realiza niciodată complet starea de individ, fie prin singurătate totală, fie prin manipularea celorlalţi, chiar prin cuvînt, ca mijloace ale satisfacerii intereselor sale, care e şi ea, pînă la urmă, un fel de desingurătate. Într-un chip bun sau rău el este fără să vrea în relaţie cu ceilalţi, deci într-o dependenţă de ei şi într-o comunicare cu ei. Desigur, firea sinodicităţii umane s-ar satisface deplin cînd oamenii n-ar căuta să slăbească şi să desfigureze comunicarea între ei, ci ar folosi-o spre buna lor înţelegere în libertate.

2. Din punct de vedere teologic, natura sinodicităţii umane în sens larg îşi are, la rîndul ei, baza în faptul că omul e făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. O spune aceasta Dumnezeu însuşi. Căci înainte de a face pe om, zice : «Să facem pe om după chipul Nostru» (Fac. I, 26). Deci se numeşte pe Sine la plural şi totuşi se dă ca model al chipului uman la singular. Iar după ce a făcut pe Eva ca ajutor lui Adam, se spune că «după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu i-a făcut pe ei». Deci chipul e unul, dar oamenii făcuţi sînt doi şi, implicit, mai mulţi. Însuşi Dumnezeu este, deci, o unitate de fiinţă într-o Treime de persoane şi aşa sînt făcuţi şi oamenii. Sfîntul Grigorie de Nisa a spus că «nu într-o parte a naturii se află chipul, nici într-un membru al ei se găseşte harul, ci natura în totalitatea ei este chipul lui Dumnezeu» [1]. Chipul se activează în concret în relaţiile între persoanele umane. Iar teologul rus Ciprian Kern, comentînd pe Sfîntul Grigorie Palama, spune : «În alt înţeles, asemănarea cu Dumnezeu nu e numai chipul unei persoane din Sfînta Treime, ci al întregii Treimi de viaţă făcătoare. Omul credincios reflectă astfel în sine, în structura şi viaţa sa spirituală, viaţa intertreimică a dumnezeirii. Aceasta au învăţat-o Sfîntul Grigorie de Nisa, Sfîntul Chiril din Alexandria, Fericitul Teodoret, Vasile de Seleucia, Atanasie Sinaitul, Ioan Damaschin, Fotie» [2].

3. S-ar putea spune că această sinodicitate naturală, sau creaţională se manifestă pe o rază mai restrînsă în familie şi, pe plan mai larg, în fiecare naţiune. În familie există o unitate şi în acelaşi timp o neconfundare a persoanelor, o afirmare a unităţii lor în libertate. Nu o silă externă face pe membrii unei familii să se menţină într-o unitate, ci o

1. P.G., 44, 185 C.
2. *Antologia Sf. Grigorii Palami* (rus.), Paris, Ymca Press, 1969, p. 355.

pornire interioară, ca și faptul că au, pe lîngă anumite interese comune, un mod de a fi comun. Există un duh al fiecărei familii. Dar familia nu se poate închide în ea însăși. Ea are nevoie de alte familii. Sinodicitatea aspiră la realizarea ei pe planul universal uman.

Pe lîngă toate divergențele de concepții între membrii acesteia, totuși ei au ceva comun care-i ține într-o unitate. E limba comună în primul rînd, iar limba comună s-a format dintr-o îndelungată viețuire comună, pe un teritoriu comun, într-o istorie comună ; și conținutul ei de înțelesuri, cu toate că e identic cu conținutul general uman, dă acestui conținut nuanțe de simțire și de înțelegere proprii. Aceasta face ca neamurile să reprezinte și ele împreună o anumită sinodicitate naturală.

Păcatul a făcut ca realizarea unității armonioase a umanității în diversitatea de persoane să fie împiedicată, sau ca diversitatea să fie folosită ca pricină de neînțelegeri și de luptă între ele.

Păcatul a făcut și face ca atît unitatea umanității, cît și diversitatea de persoane și de neamuri să fie folosite ca pricini de abuzuri, prin accentuarea unilaterală a uneia sau alteia.

Sinodicitatea este echilibrul sănătos între unitate și diversitate, sau menținerea și manifestarea diversului în cadrul unității, fără slăbirea unității, și fără amenințarea diversității.

4. Sinodicitatea în acest sens e realizată în Hristos și în Biserică, ca adunare a tuturor în Hristos.

În Hristos nu se anulează ordinea creației, sau faptul unității umanului în diversitatea persoanelor. Despre faptul că persoanele individuale unite în Hristos nu sînt destinate să se confunde într-o masă uniformă, ci dimpotrivă sînt chemate să-și dezvolte la maximum caracterele lor proprii, ne vorbește întreaga învățătură a Sfîntului Apostol Pavel despre felurimea darurilor ce se primesc în Hristos după felurimea însușirilor lor naturale (Rom. XII, 5).

În Biserică, ca în trupul lui Hristos extins în chip tainic, deși nu se anulează diversitatea naturală a persoanelor și a națiunilor, se restabilește și se dezvoltă unitatea de gîndire a umanității celei una, ridicîndu-se din starea contradictorie la care păcatul a dus această diversitate. În Biserică se realizează în planul gîndirii o unitate asemenea unității dintre mădularele unui trup sănătos, în care mădularele nu se luptă între ele și fiecare își poate împlini deplin funcția sa spre sănătatea întregului trup.

Această unitate se realizează datorită lucrării aceluiași Duh al lui Hristos. «Darurile sînt felurite, dar Duhul este același», spune Sfîntul Apostol Pavel (I Cor. XII, 4). Iar aceasta «ca să nu fie neunire în trup, ci mădularele să îngrijească deopotrivă unele de altele» (I Cor. XII, 25).

Sfinții Părinți au înfățișat pe larg această unitate într-o diversitate simfonică a Bisericii. Sfîntul Grigorie de Nisa, opunînd dezbinării sau diversității contradictorii produsă la turnul Babel, sau prin păcat, unitatea în diversitatea simfonică, restabilită și desăvîrșită în Biserică prin

pogorîrea Sfîntului Duh, zice : «Căci trebuia ca cei ce au rupt conglăsuirea (τὴν ὁμοφωνίαν) la clădirea turnului, să vină iarăşi la conglăsuire odată cu zidirea duhovnicească a Bisericii»[3].

Sfîntul Grigorie de Nazianz opune, la fel, dezbinării produsă prin păcat la turnul Babel, armonia la care ne ridică Sfîntul Duh. «Căci din acelaşi Duh unic, revărsîndu-se în mulţi aceeaşi înţelegere, sînt chemaţi toţi într-o unică armonie» (εἰς μίαν ἁρμονίαν συνάγεται)[4].

E vorba, deci, de naşterea unei gîndiri comune în cei ce sînt aduşi la aceeaşi credinţă prin sălăşluirea aceluiaşi Duh în Hristos. Acest eveniment s-a produs odată cu naşterea Bisericii. S-ar putea spune că tocmai prin aceasta ia fiinţă Biserica : prin naşterea unei gîndiri comune unitare între cei ce vin la credinţă şi între Apostoli, datorită faptului că această gîndire comună înseamnă totodată o trăire comună în aceeaşi realitate a vieţii dumnezeieşti a lui Hristos.

Cel ce face din credincioşii în Hristos un singur trup duhovnicesc între ei şi cu Hristos, deşi sînt menţinuţi în darurile lor naturale deosebite şi sînt întăriţi în ele prin darurile dumnezeieşti, mai presus de fire, este Duhul Sfînt, căci Duhul Sfînt este aducătorul în ei al vieţii dumnezeieşti din umanitatea lui Hristos. Duhul Sfînt îi leagă pe credincioşi cu darurile lor deosebite sau cu modurile deosebite de a trăi şi pune în lucrare aceeaşi viaţă dumnezeiască a lui Hristos. El îi uneşte pe credincioşi întreolaltă, căci El e purtătorul vieţii lor comune primite din Dumnezeu şi El îi face să i se deschidă ei fiecare după capacitatea şi modul lui personal. El creează în fiecare, odată cu aceasta, conştiinţa apartenenţei la ceilalţi, a apartenenţei la acelaşi Hristos, deci a apartenenţei la Biserică, deci conştiinţa că sînt purtătorii aceluiaşi Duh. Duhul Sfînt imprimă în fiecare aceeaşi viaţă dumnezeiască a lui Hristos, după modul lui propriu, dar odată cu aceasta şi sentimentul că darul lui sau modul lui de a primi şi activa viaţa dumnezeiască are nevoie de darurile celorlalţi, sau de modurile de a primi şi activa această viaţă de către ceilalţi, dar şi că darul lui e de folos celorlalţi, sau e pentru ei. Duhul eliberează de păcatul separării şi contradicţiei şi întăreşte pornirea de comunicare între toţi cei ce cred, pentru că în calitatea Lui de Dumnezeu e pentru toţi, sau aduce viaţa dumnezeiască cea care se revarsă în toţi, pentru a uni pe toţi. Duhul face din toţi întregul duhovnicesc organic, sau simfonic al Bisericii (ὅλον) întărind o pornire naturală pusă în toţi de Dumnezeul tuturor prin creaţie.

Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune că în Hristos se restabileşte unirea dintre noi şi Dumnezeu, unire care s-a pierdut prin păcat. Prin pîrga umanităţii luată din noi, Hristos «ne-a învrednicit să fim una şi aceeaşi cu Sine după omenitatea Sa, precum am fost rînduiţi dinainte de veacuri să fim în El mădulare ale trupului Lui». «Căci tuturor le e vădit că taina săvîrşită în Hristos la sfîrşitul veacului este în chip neîndoielnic dovada şi împlinirea celei puse la începutul veacului în protopărinte»[5].

3. *In S. Stephanum*, P.G., 46, 705.
4. *In Pentecostem*, Hom. XVI ; P.G., 36, 448.
5. *Ambigua*, P.G., 91, col. 1097.

Ca şi cei doi Grigorie (de Nisa şi de Nazianz), aşa afirmă şi Sfîntul Ioan Gură de Aur, anume că precum la turnul Babel limbile au stricat armonia existentă, aşa la Cincizecime tot limbile «au unit ecumena şi au adus la aceeaşi gîndire cele dezbinate». Duhul revărsînd iubirea şi aceeaşi lumină adevărată — căci nu e decît una şi aceeaşi lumină — «a pus temelia şi pe ea au ridicat zidirea» (Biserica) [6].

Sfîntul Ioan Gură de Aur adînceşte paradoxul că mădularele întregului nu sînt numai deosebite între ele, ci au şi ceva comun care le leagă, aşa cum e cazul şi cu mădularele trupului. Trupul se caracterizează tocmai prin unitatea ce există între mădulare deosebite. Dacă n-ar fi mădulare deosebite, n-ar fi trup. Căci uniformitatea nu constituie un trup. Dar, pe de altă parte, dacă mădularele ar fi numai deosebite, n-ar putea forma o unitate ; deci, iarăşi n-ar constitui un trup. Unitatea trupului care rezultă din armonia lor e aşa de mare că ea dă o egalitate de cinste tuturor mădularelor, căci în fiecare se reflectă trupul întreg cu specificul lui.

Dar, după ce a semnalat simplu paradoxul, Sfîntul Ioan Gură de Aur aduce şi explicaţia : «Egalitatea în cinstire a mădularelor se datoreşte faptului că ele fac un lucru comun, faptului că cele mici iau parte la îndeplinirea lucrurilor mari împreună cu cele mari, faptului că valoarea unitară a lucrului comun înfăptuit se răspîndeşte ca un nimb peste toate mădularele care au luat parte la împlinirea lui» [7].

Aceasta înseamnă că unitatea organismului se vede în fiecare mădular şi se susţine prin toate.

Formulînd mai precis paradoxul unităţii trupului şi al deosebirii mădularelor, Sfîntul Ioan Gură de Aur zice : «Căci fiecare din mădularele noastre are şi o lucrare proprie şi una comună. Şi, de asemenea, este în ele şi o frumuseţe proprie fiecăruia şi una comună».

Aceasta înseamnă că întregul lucrează în toate şi prin aceasta toate fac o lucrare comună. Dar întregul lucrînd în toate sau toate împlinind o lucrare comună, această lucrare comună nu le desfiinţează în ceea ce au deosebit şi astfel lucrarea comună are o complexitate, o bogăţie unică, reflectată în fiecare mădular, dîndu-i acestuia frumuseţea unică a întregului, dar această frumuseţe luînd forma proprie mădularului.

Reţinem, deci, din prezentarea Bisericii făcută de Sfîntul Ioan Gură de Aur ca idee generală, prezenţa şi lucrarea întregului în fiecare mădular. Acest întreg (ὅλον) este Biserica. Ea face ca fiecare mădular să-şi îndeplinească lucrarea proprie, dar în aşa fel ca ea să fie în acelaşi timp o lucrare făcută prin puterea ce i-o dă întregul, spre folosul întregului, adică să fie o lucrare a Bisericii pentru Biserică. Dar ceea ce dă Bisericii acest caracter de întreg este Duhul Sfînt, încît, în ultima analiză, Duhul este cel care, dînd darurile deosebite, face ca ele să fie ale Lui şi ale Bisericii ca întreg.

Duhul fiind întreg în fiecare credincios, iar prin aceasta constituind forţa care-i ţine pe toţi legaţi, se poate spune că toţi sînt prezenţi în

6. *De Sancta Pentecoste*, Hom. II ; P.G., 50, 467.
7. *In Epist. I ad Cor.*, Hom. XXX ; P.G. 60, 253.

El, ca într-un fel de «loc» spiritual și dinamic, în care sînt adunați toți, fără ca acest «loc» să-i confunde, ci unindu-i ca o punte așezată viu și mobil între toți. Persoana Lui dumnezeiască cuprinde toate persoanele umane ale celor ce cred, sau e între toate, dîndu-le puterea să rămînă legate și între ele și să sporească împreună în înțelegerea lui Dumnezeu și în dragostea dintre ele.

Dreapta învățătură despre sinodicitatea Bisericii, care îmbină paradoxal și mai presus de înțelegere unitatea și deosebirea persoanelor în ea, are ceva asemănător cu învățătura despre unitatea de ființă și deosebirea de persoane din Sfînta Treime sau despre unitatea de ipostas și deosebirea de firi din Iisus Hristos. Toate trei învățăturile se caracterizează prin aceeași îmbinare a unor laturi opuse *(coincidentia oppositorum)*. Îmbinarea aceasta desfăcînd-o pentru a lua una sau alta din cele două laturi, în mod simplist, din refuzul de a accepta taina acestei îmbinări, s-au născut toate ereziile. Ortodoxia se dovedește în toate cele trei învățături ca îmbrățișînd ambele aspecte opuse sau ambele forme ale realității, care par opuse. Ortodoxia echivalează astfel cu opusul unilateralității, născută totdeauna dintr-o înțelegere prea simplist rațională a realității.

Așa cum din tendința de a reduce îmbinarea paradoxală a unității de ființă și a trinității de persoane în Sfînta Treime, fie la unitate, fie la trinitate, s-a născut erezia sabeliană sau triteistă, iar din tendința de a reduce îmbinarea paradoxală a unității de persoană și a dualității de firi în Hristos, s-a născut erezia nestoriană și cea monofizită, căzîndu-se atît în privința Treimii cît și a lui Hristos într-o latură sau alta, pe cînd dreaptă credință le-a menținut îmbinate pe amîndouă ; așa au făcut confesiunile occidentale și în privința Bisericii : catolicismul a ales unitatea cu păgubirea libertății persoanelor credincioase și a valorificării lor pe toate planurile, iar protestantismul a ales libertatea sau diversitatea persoanelor, cu păgubirea unității Bisericii.

Cele două forme de creștinism occidental au ajuns la neînțelegerea tainei Bisericii, pornind de la întrebarea : poate fi menținută unitatea de gîndire împreună cu libertatea unor persoane înzestrate cu daruri deosebite de înțelegere ? Voința de a rămîne în această unitate nu cere o renunțare la o gîndire personală multiplicată împreună cu numărul persoanelor ? Socotind că nu se pot împăca cele două, catolicismul a ales alternativa unității cu sacrificarea gîndirii personale, iar protestantismul a ales libertatea de gîndire personală cu sacrificarea unității Bisericii.

Greșeala ambelor părți, căzute într-o unilateralitate sau alta, socotind opusă celeilalte, provine din faptul mai adînc că n-au conceput adevărul dumnezeiesc ca o infinitate și nici cunoașterea lui ca o experiență, ca o înaintare în experiența acestei infinități, în măsura progresului duhovnicesc, putînd contribui toți la înțelegerea lui, în măsura acestei trăiri, fără să iasă nici unul din unitatea trăirii și deci a cunoașterii acestei infinități. Nu și-au dat seama că înțelegerea persoanelor se află pe diferite trepte, dar toți sînt conștienți că se află în aceeași realitate infinită.

Confesiunile occidentale au conceput adevărul despre Dumnezeu ca fiind cunoscut în chip raţional de la distanţă şi avînd să fie formulat pe baza unor speculaţii logice cît mai corecte, cît mai consecvente şi mai sistematizate. Dar, întrucît premisele de la care pornesc aceste speculaţii pot fi variate, învăţăturile despre Dumnezeu pot fi şi ele variate. Şi atunci se pune chestiunea de a impune una din aceste gîndiri, în general opuse, sau de a lăsa tuturor putinţa să se afirme. Catolicismul a ales prima parte a alternativei, protestantismul pe a doua.

Socotim că ar fi de mare importanţă şi folos pentru restabilirea unităţii creştine, ca un viitor sinod să formuleze — după o gîndire adîncită la care s-ar putea angaja cît mai mult forţele gîndirii ortodoxe şi chiar foruri ca Consiliul Ecumenic al Bisericilor — mai precis această dreaptă sau larg-cuprinzătoare învăţătură despre Biserică, pentru a ajuta celelalte formaţiuni creştine să iasă din unilateralitatea lor îngust-simplificatoare a înţelegerii Bisericii şi să adopte înţelesul Bisericii ca îmbinînd în mod paradoxal unitatea şi diversitatea, fără păgubirea nici uneia din aceste laturi, adică înţelesul Bisericii ca sinodicitate adevărată. Pregătirea aceasta teologică a înţelegerii sinodicităţii Bisericii ar avea să arate cum cunoaşterea diferiţilor membri ai Bisericii se înscriu în mod liber ca nişte trepte în unitatea aceleiaşi scări care înaintează în infinitatea aceleiaşi realităţi dumnezeieşti, sau ca nişte scufundări de scafandrii în acelaşi ocean spiritual, dar la nivele diferite, prin puncte diferite, însă toţi cu conştiinţa că se află în acelaşi ocean şi fiecare îşi poate comunica experienţa lui celorlalţi şi o poate primi pe a acelora, îmbogăţind cunoştinţa comună a tuturor.

5. Dar se pune întrebarea : în ce raport se află sinodalitatea episcopală cu sinodicitatea Bisericii în sens larg ? (Am ales termenul «sinodicitate» pentru caracterul general al Bisericii de îmbinare a unităţii cu diversitatea armonioasă, pentru a înlocui termenul «sobornicitate»). În ce măsură sinodalitatea episcopală poate fi o reprezentare a sinodicităţii Bisericii ?

Unii teologi socotesc că e o slujire rezervată episcopilor şi preoţilor aceea de a săvîrşi Tainele şi de a păstra disciplina în Biserică, dar nu şi aceea de a învăţa şi chiar de a afla sensul autentic al unui adevăr cuprins în Revelaţie. Astfel Homiakov spune : «Cunoaşterea adevărului [creştin] este strict despărţită de obligaţiile ierarhice, adică de administrarea Tainelor şi de menţinerea disciplinei bisericeşti» [8].

Serghie Bulgakov merge pe aceeaşi linie, declarînd că adevărul [creştin] se intuieşte în supraconştientul comun al Bisericii, în care lucrează prin excelenţă Duhul Sfînt ; după el, sinodului îi revine numai rolul de a proclama acest adevăr în definiţii dogmatice.

Alţi teologi ortodocşi, ca de exemplu Andrutsos, recunoscînd pe de o parte că ierarhia e infailibilă în totalitatea ei, numai pentru că reprezintă Biserica în întregime, aprobă pe de altă parte următoarele propoziţii din *Mărturisirea* lui Dositei : «Dar învăţătura prin Duhul Sfînt nu luminează Biserica nemijlocit, ci prin Sfinţii Părinţi şi prin conducătorii

8. La St. Zankow, *Das orth. Christentum des Ostens*, Berlin, 1938, p. 25.

Bisericii catolice (= întregi)» şi: «Prea Sfîntul Duh, lucrînd totdeauna *prin Sfinţii Părinţi şi* prin conducători, izbăveşte Biserica de orice rătăcire»[9]. Iar Andrutsos însuşi adaugă: «Ierarhia reprezintă Biserica în sinoadele ecumenice nu din porunca credincioşilor, ci jure divino, potrivit cu chemarea ei de la Dumnezeu, iar definind credinţa pe care trebuie să o mărturisească în toată Biserica, îşi ia autoritatea sa de la Duhul Sfînt, care călăuzeşte Biserica după făgăduinţele nemincinoase ale Domnului»[10].

Poate că fiecare din aceste opinii are o parte de adevăr. Deci el s-ar afla undeva la mijloc. Nu se poate socoti că cunoaşterea adevărului nu are în Ortodoxie o anumită legătură cu slujba rugăciunii, care constituie o parte esenţială a săvîrşirii Tainelor. Şi nici că păstrarea disciplinii în Biserică, care e şi o sfătuire a credincioşilor, nu are o legătură cu slujirea învăţării. Apoi în toată societatea omenească în general, pe lîngă libertatea şi valoarea fiecărei persoane, mai există şi o anumită lucrare pedagogică săvîrşită de cei mai maturi şi mai pregătiţi asupra celor mai tineri şi mai puţin pregătiţi. Întrucît membrii ierarhiei se află mai mult timp în rugăciunea cultului Bisericii şi se pregătesc mai mult în cele ale învăţăturii Bisericii, nu li se poate contesta un anumit rol deosebit în împlinirea funcţiei pedagogice în Biserică. Se înţelege însă că aceasta trebuie făcută nu pentru stăpînire asupra celor pe care îi învaţă, ci cu conştiinţa că aceia sînt subiecte dotate cu libertate şi cu grija de a-i creşte la un nivel duhovnicesc pe cît se poate asemenea celui al lor şi la capacitatea de a folosi libertatea lor în modul cel mai folositor realizării lor adevărate ca oameni şi al mîntuirii lor.

Pe de altă parte, nu trebuie uitat factorul duhovnicesc în viaţa Bisericii. Acesta are un mare rol în cunoaşterea adevărului şi în puterea de învăţare a altora. Şi există în Biserică foarte mulţi membrii cu o viaţă duhovnicească adeseori mai ridicată de a unora din membrii ierarhiei. Aceasta face ca cunoaşterea şi învăţarea adevărului de către membrii ierarhiei să fie condiţionată şi completată în general de Biserică, în care se dezvoltă o înţelegere vie şi aprofundată şi o răspîndire a adevărului.

Ţinînd seama de toate acestea, se poate spune că ierarhia are un har deosebit şi — în baza lui — şi o poziţie deosebită în Biserică, şi aceasta o îndreptăţeşte nu numai la săvîrşirea Tainelor şi la păstorirea credincioşilor, ci, în strînsă legătură cu acestea, acest har şi această poziţie formează temeiul şi pentru un rol deosebit în învăţarea adevărului, în păstrarea lui şi în formularea lui în sinoadele ecumenice. Dar aceste slujiri ea nu le poate împlini decît în strînsă unire cu comunitatea bisericească integrală. Ierarhii primesc harul deosebit de la Duhul Sfînt, dar şi în cadrul liturghiei, care nu se săvîrşeşte fără comunitatea credincioşilor, ci în care, la rugăciunea ierarhilor hirotonisitori, se asociază şi rugăciunea credincioşilor. Aşa cum prefacerea darurilor în trupul şi

9. Def. 18. 10. *Dogmatica*, trad. rom. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 86.

sîngele Domnului, deși se săvîrșește prin invocarea Sfîntului Duh, făcută de preot, dar nu în izolare, ci în ambianța de rugăciune a comunității, la fel și hirotonia episcopului se face prin invocarea Duhului Sfînt de către ierarhii hirotonisitori, dar în ambianța de rugăciune a unei comunități liturgice, care contribuie și ea la pogorîrea harului arhieresc peste noul hirotonit. E un act care se săvîrșește în mijlocul comunității adunate la Sfînta liturghie, pentru săvîrșirea ei. Duhul Sfînt nu hirotonește pe cineva episcop în afara liturghiei, deci în afara comunității liturgice și a rugăciunii ei. De aceea, chiar de la originea acestei calități și slujiri a lui, episcopul este «pars in toto», nu «pars pro toto».

El își arată înainte de a fi hirotonit, credința sa, deci destoinicia sa de a împlini slujba de predare mai departe a învățăturii primită de la Apostoli și de a veghea la păstrarea ei, dar această mărturisire nu o face numai în fața ierarhilor hirotonisitori, ci și în fața poporului credincios. Se poate închipui deci și cazul cînd un candidat la hirotonie, mărturisind o învățătură greșită în vreun punct al credinței, ca cineva dintre credincioși să protesteze și ceilalți să i se asocieze și astfel hirotonia să nu se mai facă (cum au protestat credincioșii în Constantinopol împotriva patriarhului Nestorie cînd nega în predici că Maica Domnului este Născătoare de Dumnezeu). Deci, el trebuie să dea o mărturisire care e în același timp cea primită de la Apostoli, dar și cea care e păstrată de obștea credincioșilor adică e credința lor. Aceasta e valabilă și pentru propovăduirea lui ca episcop hirotonit.

Episcopul are, prin urmare, și calitatea de a participa la sinodul episcopilor pentru definirea unor puncte ale credinței și nu trebuie să primească o delegație specială de la credincioși pentru aceasta. Dar el reprezintă pliroma Bisericii sale în sinod și în tot timpul, prin faptul că a fost hirotonit și intronizat în cadrul liturghiei, săvîrșită cu contribuția comunității în stare de rugăciune.

Iar sinodul nu poate formula decît credința ce există în Biserică și e mărturisită de ea, și definițiile lui trebuie să exprime credința Bisericii. Aceasta se arată prin faptul că Biserica nu le respinge, ci le recepționează fie într-un mod tacit, fie prin acceptarea lor în cîntările și rugăciunile cultului ei public.

Biserica dă temeiul anterior și pecetea posterioară definițiilor sinodale. Iar aceasta înseamnă că la formularea nouă a unui punct de credință s-a ajuns prin conlucrarea întregii Biserici, că în cadrul ei s-a copt, prin experiențele ei spirituale și prin reflecția activă și receptivă a credincioșilor, o formulă ce are să fie exprimată de sinod și că această pregătire face Biserica să asimileze această formulă.

Cu alte cuvinte Biserica pregătește sau se pregătește pentru hotărîrile ce le va lua sinodul și în cadrul ei se pregătesc și episcopii; și tot ea va stabili dacă formula dată corespunde cu concluzia la care a ajuns în esență ea, prin experiențele și reflecția ei, prin gîndirea ei dinainte

de Sinod. Iar totul stă în legătură esențială cu învățătura moștenită de la Apostoli în mod neîntrerupt. Și nimeni nu poate păstra atît de fidel această moștenire ca Biserica în întregimea ei.

Numai în cazul că episcopii fac parte din această sinodicitate generală a Bisericii, sau sinodul lor reprezintă această sinodicitate generală, hotărîrile lor în sinod vor fi valabile, pentru că prin ei se va exprima Biserica. Desigur, Biserica plină de Duhul Sfînt, în a cărei ambianță au primit și episcopii un har deosebit al Duhului Sfînt, care e și un har al reprezentării ei, prin hirotonie.

De aceea, episcopii semnînd definițiile la care au ajuns prin conlucrarea lor în sinod, puteau zice, pe de o parte: «Semnez pentru că așa crede Biserica mea», pe de altă parte: «Părutu-s-a Duhului Sfînt și nouă». Iar Sfîntul Irineu a putut spune despre sinodul apostolic de la Ierusalim: «Acolo era adunată Biserica întreagă» (universa ecclesia convenisset in unum) [11].

Dacă preotul primește prin harul hirotoniei puterea de a aduna în sine, ca o rugăciune a sa, rugăciunea tuturor credincioșilor săi, cu simțirea lor, și aceasta face să coboare harul și ajutorul dumnezeiesc cerut peste ei în parte și peste toți în comun, episcopul primește prin harul mai bogat al hirotoniei sale, între celelalte capacități ale slujirii sale, și pe aceea de a vedea, mereu în Duhul Sfînt, în mod coordonat ceea ce văd credincioșii săi, iar cu toți episcopii adunați la un loc în sinod, capacitatea de a vedea în mod coordonat și echilibrat ceea ce văd toate Bisericile lor, sau Biserica în întregime, călăuzită de Sfîntul Duh.

---

11. *Adversus haereses*, III, 11, 6 ; P.G., 8, 925.